

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060305

DOM
2019-12-12
Stockholm

Mål nr
M 9211-18

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2018-09-25 i mål nr M 1559-17, se bilaga A

PARTER

Klagande

Lönhult Vind AB, 556860-6759
Södermalmsvägen 24
612 40 Finspång

Ombud: x

Motparter

1. Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping
2. Länsstyrelsen i Östergötlands län
581 86 Linköping
3. A
4. B
5. C
6. D
7. E

Dok.Id 1505962

Postadress Box 2290 103 17 Stockholm	Besöksadress Birger Jarls Torg 16	Telefon 08-561 670 00 08-561 675 50 E-post: svea.hovratt@dom.se www.svea.se	Telefax 08-561 675 59	Expeditionstid måndag – fredag 09:00–16:30
---	---	---	---------------------------------	---

8. Sveriges Ornitologiska Förening Birdlife Sverige

9. F

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft på fastigheterna FA1 och FA2 i Aneby kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Mark- och miljööverdomstolen avslår A's, B's, C's , D's, E's och F's begäran om sammanträde och syn.

2. Mark- och miljööverdomstolen undanröjer mark- och miljödomstolens dom och återförvisar målet till mark- och miljödomstolen för fortsatt handläggning.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Lönhult Vind AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska fastställa miljöprövningsdelegationens beslut om tillstånd till uppförande och drift av gruppstation för vindkraft.

Länsstyrelsen i Östergötlands län och **Länsstyrelsen i Jönköpings län** har medgett bifall till bolagets överklagande.

A, C, B, D, E, och F har i första hand motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom och i andra hand yrkat att målet ska återförvisas till mark- och miljödomstolen. De har även begärt sammanträde och syn i målet.

Sveriges Ornitologiska Förening BirdLife Sverige har invänt att verk 4 inte ska tillåtas.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Mark- och miljödomstolen har gjort en felaktig tolkning av genomförd inventering av fladdermöss. Det finns inte stöd för mark- och miljödomstolens slutsatser i den rapport som domstolen hänvisar till. Mark- och miljödomstolen har därmed även gjort en felaktig lokaliseringsprövning. Allt samlat underlag gällande fladdermöss visar tydligt att vindkraftsverksamheten på aktuell plats är tillåtlig.

En alternativ lokalisering skulle medföra merkostnader om cirka 10–20 miljoner kr. Därtill skulle den alternativa lokaliseringen innebära en vidare påverkan på landskapsbilden, framförallt på naturreservat. Vid en sammantagen bedömning utgör Lönhultområdet en lämpligare lokalisering, med det placeringsalternativ som tillståndet avser. Länsstyrelserna, som är företrädare för allmänna intressen, har tillstyrkt att tillstånd till vindkraft meddelas.

Länsstyrelsen i Jönköpings län har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Vad gäller fladdermöss är artrikedomen inte anmärkningsvärt hög i området. En förekomst av tio arter, som i det aktuella fallet, är inte ovanlig i regionen och ger inte stöd för slutsatsen att området skulle vara särskilt rikt på fladdermöss. Inventeringarna visar även på en relativt låg aktivitet av högriskarterna. Det finns inget som tyder på att området skulle vara viktigt för större brunfladdermus i ett regionalt perspektiv. Med bat-mode blir risken för påverkan på större brunfladdermus nära obefintlig. Bat-mode är även tillräckligt för att säkerställa att vindkraftparken inte har en negativ påverkan på populationen av andra arter av fladdermöss.

Länsstyrelsen i Östergötland har vidhållit sin talan såsom den förts i underinstanserna.

F har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: En ny uppföljande inventering avseende fladdermöss förlagd till ynglingsperiod borde krävas. Den inventering som genomförts år 2014 är undermålig, eftersom den till stor del är förlagd kring ett verk och i huvudsak under sensommaren. Den utgör därför ett undermåligt underlag för uttalanden om vilka arter som reproducerar sig i området. Barbastellen har en lång aktivitetsperiod och därför räcker inte bat-mode under sensommaren och början av hösten. Med hänsyn till att barbastell kan flyga långa sträckor är all registrering av barbastell i artportalen i en omkrets av tio km av betydelse för bedömningen. Bolagets redovisningar och bedömningar av fladdermusförekomsten grundas på ett oklart, ofullständigt och ej representativt underlagsmaterial. Vad gäller artdiversiteten är den anmärkningsvärt hög på fastigheten.

Vad gäller fågelförekomst har antalet observationer av örn och andra rovfåglar ökat markant de senaste åren. Det finns starka indicier på att örn häckar i närområdet. Den utredning som finns i målet avseende tjäder är bristfällig och spelplatsområdet är större än vad utredningens underlag utgått från.

A, B och C har anfört i huvudsak detsamma som **F** så vitt avser frågan om fladdermöss och fåglar. Därtill har de anfört i huvudsak detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Miljökonsekvensbeskrivningen är undermålig vad gäller kulturhistoriska värden, då dessa inte redovisas eller behandlas däri. Detta har inte uppmärksammats av länsstyrelsen.

D har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Den närliggande miljön är ålderdomlig och skyddsvärd ur ett kulturhistoriskt perspektiv. De naturvärdesinventeringar som bolaget presenterat i målet är inaktuella.

E har anfört detsamma som **F** så vitt avser frågan om fladdermöss och fåglar. Därtill har han anfört i huvudsak detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Han har ett vägservitut och frågan huruvida hans utfartsmöjligheter påverkas av iskastning från verk, anläggningsarbeten och vägarbeten har behandlats otillräckligt i miljökonsekvensbeskrivningen.

Sveriges Ornitologiska Förening BirdLife Sverige har anfört detsamma som i underinstanserna med i huvudsak följande tillägg: Varken bolaget eller miljöprövningsdelegationen har redovisat väl underbyggda skäl för att frångå rekommenderat skyddsavstånd för tjäder eller att tillåta verk 4. Den nu delvis öppna ytan gör att störningseffekten som vindkraftverket utgör för spelplatsen blir större än om skogen var intakt. Storleken på tjäderspelsplatsen ska beaktas och våren 2019 har storleken bedömts till nio tuppar.

Naturskyddsföreningen i Tranås och Floraväktarna har inkommit med yttranden i målet.

Parterna har även gett in viss ytterligare utredning i Mark- och miljööverdomstolen.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Naturskyddsföreningen i Tranås och Floraväktarna har gett in yttranden i målet. Dessa föreningar har dock inte överklagat Miljöprövningsdelegationens beslut varför de inte är parter i målet.

Mark- och miljödomstolen har avslagit ansökan med hänvisning till att förekomsten av fladdermöss i området medför att platsen för vindkraftsparken inte uppfyller lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § miljöbalken. Bolaget har överklagat domen och anfört att mark- och miljödomstolen har gjort en felaktig bedömning. Den första frågan i målet är därför om etableringen av vindkraftsparken innebär en sådan påverkan på de fladdermusarter som finns i området att ansökan redan med hänsyn till detta ska avslås.

Vid prövningen av frågor om tillstånd ska en verksamhetsutövare visa att de förpliktelser som följer av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken iakttas. Artskyddsförordningen är att se som en precisering av vad som kan följa av dessa hänsynsregler när det gäller skydd av arter. En del av prövningen blir då att med tillämpning av de relevanta fridlysningsbestämmelserna bedöma hur de skyddade arterna påverkas av den planerade verksamheten (se t.ex. rättsfallet MÖD 2013:13). Vid prövningen av ansökan aktualiseras förbudet mot att avsiktligt fånga eller döda djur i 4 § första stycket punkt 1 artskyddsförordningen (2007:845). Precis som mark- och miljödomstolen har anfört utlöses förbudet i detta fall när en åtgärd riskerar att påverka en arts bevarandestatus i området.

Mark- och miljööverdomstolen anser att utredningen i målet i form av inventeringar och utlåtanden m.m. är tillräcklig för att tillåtligheten i nu aktuellt hänseende ska kunna prövas. Utredningen visar att den valda platsen för vindkraftsparken har en förhållandevis artrik förekomst av fladdermöss och att ett tillåtande av verksamheten skulle kunna föranleda att vissa fladdermössarter tar skada på individnivå. Den komplettering av utredningen som getts in i Mark- och miljööverdomstolen ger dock stöd för att verksamheten, med det föreskrivna villkoret om stoppreglering, inte kommer att påverka någon av fladdermusarterna på populationsnivå. Det finns därmed inte med hänsyn till förekomsten av fladdermöss något hinder mot den valda

lokaliseringen och det saknas förutsättningar att avslå ansökan endast på grund av detta.

Mark- och miljödomstolen har avslagit ansökan med hänvisning till förekomsten av fladdermöss och inte närmare prövat den planerade vindkraftsparkens påverkan på fåglar, buller, landskapsbild m.m. Det är inte lämpligt att Mark- och miljööverdomstolen som första instans gör denna bedömning, särskilt med beaktande av den muntliga bevisning som åberopats i fråga om vindkraftsparkens påverkan på tjäder. Mot denna bakgrund ska mark- och miljödomstolens dom undanröjas och målet återförvisas dit för fortsatt handläggning. Vid denna bedömning saknas skäl för Mark- och miljööverdomstolen att hålla syn och sammanträde i målet. Det ankommer på mark- och miljödomstolen att vid den återupptagna handläggningen av målet ta ställning till den i Mark- och miljööverdomstolen åberopade muntliga bevisningen.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsrådet Fredrik Ludwigs, tekniska rådet Mikael Schultz, hovrättsrådet Li Brismo samt tf. hovrättsassessorn Erik Stålhammar, referent.

Föredragande har varit Hanna Kohrtz

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
3:3

DOM
2018-09-25
meddelad i
Växjö

Mål nr M 1559-17

PARTER

Klagande

1. A

2. B

3. C

4. D

5. E

6. F

7. Sveriges Ornitologiska Förening BirdLife Sverige

Motparter

1. Lönhult Vind AB
Södermalmsvägen 24
612 40 Finspång

2. Länsstyrelsen i Jönköpings län
551 86 Jönköping

3. Länsstyrelsen i Östergötlands län
581 86 Linköping

Dok.Id 445022

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-253 46	måndag – fredag 08:00–16:00

ÖVERKLAGAT BESLUT

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Östergötlands läns beslut av den 23 februari 2017 i ärende nr 551-2408-16, se bilaga 1

SAKEN

Tillstånd till gruppstation för vindkraft på fastigheterna FA1 och FA2 i Aneby kommun

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar Länsstyrelsen i Östergötlands läns, miljöprövningsdelegationen, beslut av den 23 februari 2017, dnr 551-2408-16, och avslår ansökan om tillstånd.

BAKGRUND

Miljöprövningsdelegationen inom Länsstyrelsen i Östergötlands län (MPD) har genom beslut den 23 februari 2017 lämnat Lönhult Vind AB (bolaget) tillstånd enligt miljöbalken att uppföra och driva en gruppstation för vindkraft på fastigheterna FA1 och FA2 i Aneby kommun (kommunen). Gruppstationen omfattar maximalt fem vindkraftverk med en totalhöjd om maximalt 210 meter. Tillståndet gäller i 35 år från det att beslutet vunnit laga kraft.

Beslutet har överklagats av A, B och C som ägare till fastigheten FA3, D som ägare till fastigheten FA4, E som ägare till fastigheten FA5, och F som ägare till fastigheten FA6 och FA7 samt av Sveriges Ornitologiska Förening BirdLife Sverige.

YRKANDEN M.M.

A, B och C (A,B,C) yrkar i första hand att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 1, 2, 3 och 4, det vill säga samtliga vindkraftverk på fastigheten FA1. I andra hand yrkar de att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 2, 3 och 4. I tredje hand yrkar de att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 4. I fjärde hand yrkar de att bolagets miljökonsekvensbeskrivning underkänns, och att tillståndsansökan återförvisas till MPD för vidare utredning och komplettering av bolaget samt utökad samråd. Till stöd för sin talan anför de i huvudsak följande.

Tjäder

Enligt praxis ska ett skyddsavstånd på 1000 meter gälla för en tjäderspelplats med minst fem tjädertuppar. Vindkraftverk nr 4 hamnar på mellan 470-530 meters avstånd från den södra yttre gränsen för en tjäderspelplats. Resultatet av årets tjäderinventering uppgår till nio-tio spelande tjädertuppar på spelplatsen. År 2017 påträffades som mest åtta-nio tjädertuppar på spelplatsen, medan det var åtta tuppar år

2016 och sex-åtta tuppar år 2015. Placeringen av detta vindkraftverk strider mot artskyddsförordningen (2007:845). Andelen tjäderbiotop har minskat mycket drastiskt till följd av en rad omfattande slutavverkningar i närheten av tjäderspelplatsen räknat från år 2011. Dessförinnan fanns det två stora tjäderspelplatser på den aktuella höjdryggen på ett inbördes avstånd av cirka 1,5-2 kilometer.

De båda länsstyrelserna hänvisar till Naturvårdsverkets uppdaterade syntesrapport ”Vindkraftens påverkan på fåglar och fladdermöss”, Rapport 6740 från år 2017 (Syntesrapporten), varvid man poängterar att behovet av att skyddsåtgärder riktat mot tjäder inte bara ska omfatta själva spelplatsen utan även tjäderns livsmiljö. A,B,C anför att i dessa sammanhang brukar man räkna med att upp emot 300 hektar skogsmark kräver särskilda hänsynsregler för att tillgodose och bevara livsmiljön för tjäder. Motparterna anför att fastighetsägaren Sveaskog AB som skydd för tjäderbiotopen avsatt och avgränsat ett tvådelat naturområde med behov av naturvårdande skötsel. Den avsatta arealen i det här fallet uppskattas uppgå till åtta hektar.

Tjäderspelet kan påverkas av vindkraftverk genom att tupparna har svårare att höra och lokalisera spelet, och det riskerar att slå sönder tjäderspelplatsen i mindre fraktioner. Tupparna blir desorienterade och övergår till att bli solitärspelande. Tjäder är också en tung fågel och en dålig flygare som har svårt att navigera förbi och styra bort från hinder. Detta gör att den lättare kolliderar med vindkraftverk. Om vindkraftverk byggs inom området så påverkar det vegetationen genom att man hugger ner träd intill vindkraftverken. Detta är till nackdel för tjädern. Vindkraftverk ger också markvibrationer som stör kycklingar och hönor.

Örnar

Antalet örnsobservationer har stadigt ökat under de senaste åren, och omfattar numera såväl kungsörn som havsörn. Spelflykt av två adulta havsörnar noterades i norra delen av Västra Lägern år 2017. Observationer av födosökande havsörn noteras i stort sett varje vecka på båda sidor av sjön. Observationer av kungsörn är betydligt färre och båda arterna observeras som födosökande året om.

Rättsläget bedöms vara att om det finns artskyddade fåglar i området måste ansökan innehålla uppgifter som motsvarar det som krävs för att artskyddsförordningen ska vara uppfylld. Om det visar sig att det finns artskyddade fåglar, häckande, födosökande eller som annars uppehåller sig på platsen, som enligt Syntesrapporten är känsliga för vindkraftverk och de eller deras livsmiljöer kan skadas, så kan platsen vara otillåten för vindkraftverk. Det ska vidare göras en helhetsbedömning i fråga om etableringens påverkan på området som fågellokal som även den kan leda till att platsen är otillåten. A,B,C hänvisar till mark- och miljööverdomstolens dom från den 10 januari 2018 i mål nr M 7914-14, och från den 6 november 2017 i mål nr M 3892-17. Även dom från den 21 december 2016 i mål nr M 1413-16 är av in-tresse.

Övriga fågelarter

Placeringen av framförallt vindkraftverk nr 4, men även vindkraftverk nr 2 och 3, framstår som olämpligt ur artskyddssynpunkt även med hänsyn till den rikliga förekomsten av övrig rovfågel och rödlistade fågelarter på de i öster närmast angränsande jord- och skogsbruksfastigheterna. Till exempel påträffas nattskärna i det tvådelade naturområdet med behov av naturvårdande skötsel. Vidare påträffas gröngöling, tornseglare, spillkråka, pärluggla, sparvuggla, sångsvan, tranor, duvhök, sparvhök, bivrak, lärkfalk, röd glada, mindre hackspett, järpe, tjäder, orre, fiskgjuse, storlom och smålom i det område som berörs av det aktuella vindkraftsprojektet. Stora flyttstråk av fågel sträcker över området under höst respektive vår.

Fladdermöss

Placeringen av framförallt vindkraftverk nr 4, men även vindkraftverk nr 2 och 3, framstår som synnerligen olämplig och i strid med artskyddsförordningen med avseende på den dokumenterade fladdermusförekomsten. I området förekommer väldigt många ledlinjer för fladdermöss särskilt i öst-västlig riktning från sjön och upp på höjdryggen på Sveaskog AB:s mark väster om sjön Västra Lägern, dels i form av flera bäckraviner och dels i form av ett otal smala skogsbruksvägar. Vid vissa värdetyper och temperaturer använder flera högriskarter höjdryggen som födosöksom-

råde. Hela området från sjön och upp till höjdryggen och vidare ända upp till Stora och Lilla Lönhult har visat sig vara både mycket artrikt och individrikt med avseende på fladdermusförekomst.

Noterbart är att de fladdermusinventeringar som ligger till grund för ansökan är från år 2013-2015. Sammanlagt har tio arter hittats. Vid varje tillfälle från år 2014 har flera barbasteller noterats, även att någon riktad inventering för att leta efter Barbastellkolonier inte är genomförd. Under ett dygn i början av juli 2018 genomfördes en orienterande undersökning av fladdermusfaunan i området genom Graptolit ord & natur. Sammanlagt noterades 5-6 arter. Artparet mustasch/tajgafladdermus kan inte särskiljas och anges som en. Dessutom var det ytterligare Myotis-arter som inte kunde bestämmas längre än släkte. De var dock misstänkt lika fransfladdermöss, som tidigare har hittats i området. Sydfladdermus, vilken tidigare har noterats vid Hesterlid kunde inte verifieras. Precis som år 2015 var där istället ett stort antal nordfladdermöss. Däremot noterades återigen barbastell vid Breviken.

Bolaget hänvisar till Vindvals rapport 6827 från maj 2018 som, i fråga om Barbastell, baseras på undersökningar i Halland. Rapporten baseras på en isolerad undersökning från ett annat geografiskt område med en annan topografi och växtbiologisk struktur och sammansättning. Man kan och bör därför inte helt oreserverat applicera den på förevarande fall.

Växtarter

Ansökans redovisning av den påtalade förekomsten av ljungögontröst överensstämmer inte med verkligheten. I en komplettering till ansökan anges att förekomsten enbart skulle vara lokaliserad till vägkrysset mellan Spinkhemsvägen och Molundavägen. Vid uppföljande kontroller av flera personer med biologisk kompetens noterades en allmänt spridd och riklig förekomst både utefter Generalsvägen, Molundavägen, och Spinkhemsvägen. Utbredningen och förekomsten av ljungögontrösten förefaller vara till hinder för en breddning av dessa befintliga vägar.

Buller

Särskilt vindkraftverk nr 2 och 4 kommer som det verkar att bidra till anmärkningsvärt höga bullernivåer vid åretruntbostäderna vid Måletorpet samt Breviken. Båda dessa bostäder är belägna i vindskyddat läge. Konsulten G Betongteknik AB uppger en fallhöjd på 78 meter från vindkraftverk nr 4 ner till bostaden i Breviken. Fallhöjd mellan vindkraftverk nr 2 och bostaden i Måletorpet uppgår till 42 meter. Enligt hans beräkningar råder det vindskyddat läge för bostäderna i Måletorpet, Breviken och FA4. Enligt honom ska gränsvärdet för buller då inte överstiga 35 dB (A).

Enligt bolagets ursprungliga ansökan hade man för avsikt att bygga fyra vindkraftverk på fastigheten FA8 och FA9. Vindkraftverken skulle utgöras av verk i storleksordningen 2 MW med en totalhöjd på 150 meter. Omarbetad tillståndsansökan avser fem vindkraftverk i storleksordningen 4,5 MW med en totalhöjd på drygt 210 meter. Märkligt nog redovisas lägre bullernivåer i den sista ansökan än i den första. A,B,C lutar inte på de bullerberäkningar som redovisas, och noterar att det negligeras att bostäderna i närheten är belägna i vindskyddat läge. Bullerberäkningar bör också baseras på ett värsta scenario, till exempel med frusen mark, nollgradigt, och fuktig luft, för att följa försiktighetsprincipen.

G Betongteknik AB anger att vindkraftverken nr 1-4 är placerade på mindre inbördes avstånd från varandra än vad som rekommenderas utifrån energitvinningsynpunkt. Det vill säga att rekommendationer om fem gånger turbindiametern inte efterlevs. Han uppger vidare att gränsvärdet för buller vid planerat fritidsområde och tyst område inte skall överstiga 35 dB (A). Enligt A,B,C mening utgörs området öster om vindparken ett planerat fritidsområde med hänvisning till vandringsleden Aneby- Smålandsleden som passerar i nord-sydlig riktning förbi FA4, Breviken och Måletorpet.

Både projektområdet och boendeområdet ner mot sjön har tidigare i kommunens förra översiktsplan redovisats som tyst område, vilket då begränsade bullernivån till

35 dB (A). A,B,C hemställer om att flyttmånen för vindkraftverk nr 1, 2 och 3 ska begränsas till 30 meter motiverat av att bullerpåverkan på närliggande bostäder annars inte kommer att överensstämja med de bullerberäkningar som bolaget redovisat.

Övrigt

Ytterligare ansökningar om vindkraftetableringar har successivt tillkommit i närområdet sedan bolagets ansökan lämnades in. I ansökan och i MPD:s beslut redovisas inget om de ackumulativa effekterna gällande landskapspåverkan, bullerspridning, påverkan på häckande och flyttande fåglar regionalt på landskapsnivå. A,B,C anför att bolagets miljökonsekvensbeskrivning bör underkännas och återförvisas till sökanden för komplettering. De anser att fågelinventeringen utförd av Calluna AB är bristfällig i fråga om sträckande fågel och även i fråga om fågelförekomsten under vinterhalvåret. Särskilt avseende en även på vinterhalvåret anmärkningsvärt stor och regelbunden förekomst av örn och tjäder.

Sammanfattningsvis anser A,B,C att den föreslagna placeringen av vindkraft-verk strider mot tillåtlighet enligt 2 kap. 1, 2, 3 och 6 §§ miljöbalken. Brister i samrådsprocessen visar på att hänsynsreglerna ej uppfylls. Kunskapskravet uppfylls ej med avseende på att förekomsten av kolonier av Barbastell inte är undersökt eller utrett. Inte heller har kompletterande bullerberäkningar utgående från de approximativa positionerna + - 100 meter, eller +- 30 meter för vindkraftverk nr 4, redovisats. De planerade försiktighetsmått bedöms vara otillräckliga i fråga om bullernivå och, i fråga om placeringen av vindkraftverk nr 4, i förhållande till förekomsten av en stor tjäderspelplats. Lokaliseringsregeln är ej tillgodosedd avseende avståndet till befintliga bostäder i Måletorpet, Breviken och FA4. Detta med avseende på att nivåer av buller enligt ansökan uppges överstiga 35 dB (A), varvid man frångår norm för vindskyddat läge. Vidare ansöker man om att placera både vindkraftverk nr 4 för nära en stor befintlig tjäderspelplats. Parkens planerade vägnät strider också mot lokaliseringsregeln beträffande en utbredd och stor förekomst av ljugögontröst. Den landskapspåverkan som redovisats i ansökan som

fotomontage kommer inte heller att överensstämma med hur stor den faktiskt kommer att bli i verkligheten.

D (D) yrkar i första hand att MPD:s beslut upphävs, och att tillståndsansökan därmed avslås i sin helhet. I andra hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 4. Han yrkar även att mark- och miljödomstolen håller syn på plats. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande.

Landskapsbilden förfulas, tystnaden störs och växter och djur påverkas negativt. Utsikten från sjön Västra Lägerns östra blir helt förändrad, och även från hans bostadshus kommer man att se svängande rotorblad och blinkande ljus. Även om bolaget anser det acceptabelt att landskapsbilden förfulas, tystnaden störs och växter och djur påverkas negativt, så är det fortfarande för honom som fastighetsägare en katastrof. Han efterfrågar en helhetssyn, då det sammantaget blir det en stor påverkan på miljön från vindkraftverken.

Vindkraftetableringen inkräktar på hans rätt att bygga på sin mark. En ansökan om bygglov för bostadshus har avslagits av kommun med hänvisning till framtida vindkraftverk. Om vad bolaget anfört stämmer angående att det inte ser några hinder för att nya bostäder skulle kunna byggas var som helst på i princip hela fastigheten, och inte heller har någon anledning att motsätta sig en sådan etablering, så är det dock goda nyheter för hans del. Det innebär i så fall att ett viktigt argument mot vindkraftetableringen har försvunnit.

Vindkraftverk nr 4 ligger cirka 1000 meter från hans bostadshus på fastigheten FA4, men bara 750 meter från fastighetens västra gräns. Då bostadshuset är i ett tyst område i ett vindskyddat läge bör gränsen för buller vara 35 dB(A), vilket inte uppfylls. På grund av terrängen kommer vindkraftverken att resa sig högt över skogen och ljudet kommer att sprida sig ner till bostadshuset. Detta innebär oftast att ljudet når längre än en simulering ger vid handen. Vad gäller buller finns det också en annan ljudutredning som fått ett annat resultat än bolagets. Den utredningen redovisar ett flertal brister i bolagets utredning. Det är tydligt att det inte

finns ett entydigt svar på frågan om framtida buller från vindkraftverk. Vidare anser D att vindkraftverken inte bör ha någon flyttmån, eller en ytterst liten flyttmån på 30 meter. Detta är stora strukturer som inte bara ska kunna sättas upp där bolaget känner för det.

Det finns fortfarande en tillräckligt stor risk kvar för tjäder och spelplatsen på grund av vindkraftverk nr 4. D vänder sig mot argumentering om att vindkraftverken spelar mindre roll för tjäderpopulationen än skogsavverkning, och att man därför kan tillåta vindkraftverk. Han menar tvärtom att om miljön för tjädrar försämrats genom avverkning är de ännu känsligare än tidigare för påverkan från vindkraft-verk, och att vindkraftverken av denna anledning inte skall tillåtas. D menar att vindkraftverk nr 4 borde avslås av samma skäl som vindkraftverk nr 5 i MPD:s be-slut.

E (E) yrkar i första hand att MPD:s beslut upphävs, och att tillståndsansökan därmed avslås i sin helhet. I andra hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 2, 3 och 4. I tredje hand yrkar han att med hänsyn till befintligt vägservitut att anläggning av ny vägsträckning ställs som krav vid ett tillståndsbeslut, för att avstyra anläggningsrelaterade transporter över nuvarande vägsträckning som är hans enda utfartsväg. Det gäller hela Spinkhemsvägen via Molundavägen upp till Stora Lönhult. I fjärde hand yrkar han att bolagets miljökonsekvensbeskrivning underkänns, och att tillståndsansökan återförvisas till MPD för vidare utredning och komplettering av bolaget samt utökat samråd. Han yrkar även att mark- och miljödomstolen håller syn på plats. Tills stöd för sin talan anför han i huvudsak samma sak som har anförts av A,B,C med följande tillägg.

Bolagets hänvisning angående tillgänglighetsaspekter avseende befintligt vägservitut anser E som bristfällig. Han anser även att MPD i sitt beslut borde ställt särskilda krav för att säkerställa nyttjanderätten av hans vägservitut som gäller för en passage mellan trevägskorsningen Brännemovägen-Spinkhemsvägen samt trevägskorsningen mellan Molundavägen-Spinkhemsvägen. Han hänvisar till 50 § anläggningslagen (1973:1149) samt kapitel 5 och 7 kap. fastighetsbildningslagen

(1970:988). Framfarten på hans enda tillfartsväg respektive utfartsväg får inte hindras, varken för honom eller för till exempel uttryckningsfordon, inför och i samband med byggnation, sprängningsarbete och eventuellt arbete med breddning av väg samt iordningsställande av lagringsplats för vindkraftverk. Särskilt gäller detta vindkraftverk nr 4. Han påpekar även riskerna med iskastning från vindkraftverken under vinterhalvåret i samband med drift.

E's fastighet FA5 fick aldrig del av något samrådsunderlag. Han anser därför att det råder brister beträffande det utökade samrådet, och att även detta bör utgöra grund för att avslå ansökan.

F (F) yrkar i första hand att tillståndsansökan avslås i sin helhet. I andra hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 1, 2, 3 och 4. I tredje hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 2, 3 och 4. I fjärde hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 3 och 4. I femte hand yrkar han att tillståndsansökan avslås vad gäller vindkraftverk nr 4. Han yrkar även att mark- och miljödomstolen håller samman-träde och syn på plats inklusive på Ydre-sidan av sjön Västra Lägern. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande.

Samråd

Samrådet och miljökonsekvensbeskrivningen borde ha utökats och därmed även omfattat närbelägna delar av Ydre kommun. Den fastighet som F företräder har inte omfattats av något utökat samråd. Avståndet mellan bostad och vindkraftverk nr 2 och 4 uppgår till strax över två kilometer. Han har nu gått miste om möjligheten att lämna tidiga synpunkter och därmed påverka ansökan, och miljökonsekvensbeskrivningen i ärendet är ofullständig. Samrådet för enskilda har begränsats till att endast omfatta närboende på ett avstånd av två kilometer från närmaste vindkraftverk. Det förefaller något märkligt då klagorätt normalt tillerkänns upp till ett avstånd av tre kilometer (se MÖD 2005:33).

Ärendet har heller inte varit föremål för samråd med Ydre kommun, såsom uttrycks i vindbruksplanen från år 2009 Ydre kommun, där den kommunen redovisar sin mening om att samråd bör ske mellan grannkommuner vid ärenden om vindkraft-etablering inom ett avstånd av fem kilometer från yttre kommungräns. F anser att en betydande påverkan av landskapsbilden är att befara, och att stora delar av Ydre kommun därför också skulle ha omfattats av samråd och miljökonsekvensbeskrivningen. I vindbruksplanen Ydre kommun anges även kommunens ståndpunkt om att områdena kring sjöarna Östra och Västra Lägern bör undantas från vindkraftsetableringar. F anser att detta också borde legat som grund för ett utökat samråd.

Rovfågel

I direkt anslutning till aktuellt, tillståndsgivet projektområde samt angränsande projektområden uppehåller sig ett flertal häckande arter av rovfågel som till exempel fiskgjuse, bivråk, duvhök och pärluggla. På både västra och östra sidan av sjön Västra Lägern ses förutom häckande och födosökande fiskgjuse frekvent både kungsörn och havsörn. Under eftersommaren har till exempel ett adult kungsörnspar med en årsunge setts vid flera tillfällen bara cirka fyra-sex kilometer från aktuellt projektområde. Höjdpartierna längs länsgränserna är under höst, vinter och vår av mycket stor betydelse för sträckande och strykande rovfågel som till exempel kungsörn, havsörn, fiskgjuse och vråkar.

Man kan på goda grunder anta att födosök av i närheten häckande örnar sker både i anslutning till och genom vindkraftsområdet under sommarhalvåret. Dessutom att genomflygning vintertid sker i vindkraftsområdet och i anslutning till detta av både stationära och passerande örnar. Aktuellt tillstånds miljökonsekvensbeskrivning saknar betydande och nödvändiga inventeringsinsatser avseende förekomster av både häckande, flyttande, strykande och övervintrande rovfåglar, och örnförekomsten i närområdet är betydligt mer omfattande än vad utförd miljökonsekvensbeskrivning antyder.

Tjäder

Inom aktuellt projektområde finns en av de sannolikt sista betydande spelplatserna vid länsgränsområdet mellan Jönköpings och Östergötlands län. Flera mindre tjäderspelplatser i närområdet har försvunnit de senaste tio–tolv åren. Aktuell spelplats i det tilltänkta vindkraftsområdet har därför ökat i storlek och betydelse. Vid besök av ornitologer på spelplatsen vid kvällsinfloget under vårarna de senaste åren konstaterades att cirka åtta-tio tjädertuppar uppehöll sig på spelplatsen. Således en både stor och för tjäderstammen betydande spelplats. Slutavverkning av skogen vid spelplatsen och/eller etablering av närliggande vindkraftverk bedöms ha förödande konsekvenser för områdets tjäderpopulation.

Övrig fågelförekomst

Inom aktuellt område för vindkraft förekommer ett flertal fågelarter som är skyddade av artskyddsförordningen. Både små- och storlom är häckande eller födosökande i sjön Västra Lägern, och är överflygande genom det tilltänkta vindkraftsområdet. Fiskgjusen med en kraftig nedgång i häckningarna vid länsgränsen har eller har haft häckningar vid Västra Lägern och närliggande sjöar samt kommer att passera det tilltänkta området vid flyttningar och födosök. Inom området förekommer även spillkråka, gröngöling, nattskärna, trana, sångsvan, glada, lärkfalk med flera arter som både genomflygande och häckande.

Fladdermöss

Flertal undersökningar av fladdermusförekomsten i det aktuella området har genomförts med varierande upplägg och undersökningsinsats under åren 2013-2018. Vid dessa undersökningar har förekomst konstaterats av ett tiotal olika arter, varav flera med betydande skyddsbehov. Det får anses som ett mycket högt antal och indikerar att området och intilliggande områden på grund av sin ekologiska mångfald har stor betydelse för fladdermöss.

I Vindvals rapport 6827 från maj 2018 redovisas bland annat resultat av inventeringar och undersökningar i Halland åren 2016-2017 av fladdermusarten barbastell. Slutsatserna i rapporten kan dock inte vara grund för generaliserande bedömningar av barbastellförekomsten i andra, mer avvikande, skogsområden och ekosystem.

Rapporten redovisar också en uppskattning av dödligheten för fladdermöss vid svenska vindkraftverk. Relativt låg dödlighet, 1,5-6,5 individer per vindkraftverk och år, vilket dock har beräknats utifrån ett mycket litet material. Betydligt högre dödlighet har uppvisats i internationella studier.

Buller

Sedan ett snart tiotal år har ökande fokus riktas mot förekomsten av lågfrekvent buller och infraljud från vindkraftverk. F är av uppfattningen att förekomsten av både lågfrekvent buller och infraljud från vindkraftverk är så betydande att de tidigare använda bullerkriterierna om 40 eller 35 dB (A), och försiktighetsprincipen därför ska tillämpas.

Arbetsmiljöverkets, Arbetslivsinstitutets och Boverkets författningar och kunskapsöversikter kan sammanfattas med att det i praktiken inte finns någon absolut avgränsning mellan lågfrekvent buller och infraljud, och att dessa ljud kan orsaka en mängd negativa effekter på människors hälsa. Exponering av infraljud beror främst av tekniska installationer, och kan bland annat alstras av installationer där stora luftmassor sätts i rörelse. Närmiljön runt sådana anläggningar påverkas starkt av uppkomna resonanser.

Vid bedömning av risk för bullerpåverkan från vindkraftverk vid närliggande fastigheter är det väsentligt att en sådan bedömning görs utifrån ett värsta fall-scenario. I synnerhet vad gäller vindkraftverk som efter bara några år på grund av förslitning får förändrad ljudemission och därmed ändrad bullerpåverkan och spridning. Förändrad skog- och markanvändning under tänkt tillståndsperiod ger också en förändrad ljudspridning och bullerpåverkan. I ärendet presenterade bullerutredningar är utförda med exempel på bullerspridning från olika vindkraftverk, men utan att aspekten på värsta fall-scenarion presenterats. Av bolaget anlita konsult har även gjort bedömningen att ingen påtaglig risk för ljudstörning till följd av vindskyddat läge föreligger, men att risk för ljudstörning inte kan uteslutas.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anser trots detta, och utan beaktande av försiktighetsprincipen, att begränsningsvärdet 40 dB (A) inte är felaktigt att tillämpa och att bullerfrågan följs upp inom bolagets kontrollprogram. Länsstyrelsen har även uppfattningen att infraljud inte utgör en risk för störning vid de avstånd som föreligger mellan bostäder och vindkraftverk trots att flertal internationella rapporter redovisar en längre infraljudspridning. Det förefaller inte rättssäkert för vare sig bolaget eller närboende om begränsningsvärdet för buller inte kan innehållas, eller att förekomsten av störande lågfrekvent ljud eller infraljud är så omfattande att det efter tillståndsgivande och byggande kraftigt begränsar eller stoppar verksamheten.

Akkumulativ effekt

Längs med ett drygt tre mil långt relativt orört skogsområde i nordväst-sydostlig riktning från Tranås/Ydre till mellan Eksjö och Vimmerby finns för närvarande minst fem olika vindkraftsprojekt med tillstånd, eller under tillståndsprövning, omfattande ett drygt 50-tal vindkraftverk. Samtliga lokaliseringar utanför de av Energimyndigheten upprättade riksintresseområdena för vindbruk.

Vid granskning av aktuellt tillståndsbeslut och närliggande tillståndsprojekt inses att stora delar av norra delen av Småländska höglandet och området vid länsgränsen mellan Östergötland och grannlänen Jönköpings och Kalmar län är föremål för ett stort antal vindkraftsprojekt med barriäreffekt, och med ur miljösynpunkt oklara ackumulativa effekter. I vart och ett av de aktuella projekten bör därför ansökningarnas miljökonsekvensbeskrivningar kompletteras med en detaljerad beskrivning av de ackumulativa effekterna. Detta gäller i synnerhet landskapspåverkan, bullerspridning, påverkan på både häckande och flyttande fåglar samt fladdermusförekomst.

Påverkan på landskapsbild

Vid granskning av de fotomontage som presenterats i anslutning till tillståndsansökan kan konstateras att de knappast ger en rättvisande bild av hur de planerade vindkraftverken kommer att uppfattas från vare sig Tunarp eller Arvebo med flera närbelägna fastigheter. F's bedömning är att vindkraftverken kommer att ha en

väsentligt större och mer negativ påverkan av landskapsbilden. Som jämförelse har bifogats bilder på en vindmätningmast med en höjd av 78 meter som är uppförd i nära anslutning till platsen för vindkraftverk nr 3, med påpekande om hur denna mast i verkligheten tar sig uttryck i landskapsbilden.

Försvarmaktens intressen

Försvarmakten har den 30 november 2017 fattat beslut (FM2017-3631:2) om förnyad redovisning av riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del enligt 3 kap. 9§ miljöbalken. Fem nya områden av betydelse för totalförsvarets militära del, lågflygningsområden, har tillkommit. Ett sådant område är ”Småländska höglandet”. Då aktuellt vindkraftsprojekt i sin helhet är lokaliserat inom detta område, och därmed begränsar områdets nyttjande som lågflygningsområde finner F det nödvändigt med ett aktualiserat ställningstagande från försvarmakten i aktuellt ärende.

Sveriges Ornitologiska Förening BirdLife Sverige (BirdLife) yrkar att utifall tillstånd ges till vindkraftverk nr 4 ska det placeras minst 1000 meter från tjäderspelsområdets kant. Till stöd för sin talan anför föreningen i huvudsak följande.

Skälet för yrkad placering av vindkraftverk nr 4 är att risken för störning i form av mänsklig aktivitet och bullerpåverkan samt risk för kollision annars kan påverka den lokala tjäderpopulationen. Denna är extra skyddsvärd på grund av artens negativa utveckling i södra Sverige, och tillämpning av försiktighetsprincipen ska därför vara omfattande. Säkerställt skydd av tjäderspelplatsen måste uppfyllas för att kravet om lämplig lokalisering enligt 2 kap. 6 § miljöbalken ska kunna tillgodoses.

I Syntesrapporten står det att med livsmiljöer menas både spelplatser, miljöer där hönorna föder upp ungar, samt miljöer där vuxna skogshöns spenderar övriga delar av året. Sådana miljöer bör i och i anslutning till vindkraftparker i skogsmiljö skötas på ett sätt som gynnar skogshöns. Villkor om sådan skogsskötsel skulle kunna kopplas till tillståndsgivning på samma sätt som exempelvis skyddsavstånd kopplas till tillståndsgivande idag. Det författarna till rapporten alltså egentligen förespråkar

är utökad hänsyn, med anledning av att dagens skogsbruk missgynnar tjädern, inte tvärtom.

Avsättningen av en åtta hektar stor tjäderbiotop förefaller lovvärd, men får inte ske på bekostnad av att nuvarande spelplats påverkas negativt. I en nyligen publicerad kunskapssammanställning om tjädern konstateras bland annat att den har stora krav på sin lekplats, och kan inte välja den slumpmässigt i landskapet. Lekplatsen i ett fragmenterat landskap blir därför viktig att bevara. Det går således inte att förutsätta att den avsatta ytan kommer att kunna hysa en tjäderspelplats i framtiden. BirdLife vidhåller därför att vindkraftverk ska placeras minst en kilometer från kanten av tjäderspelområden. I den mån marken består av för tjäder icke passande miljöer kan avståndet sannolikt minskas till 500 meter.

Spelplatserna ingår i tjäderns fortplantningsområden, och det strider därmed mot artskyddsförordningen att förstöra eller försämra dem. Hela nuvarande spelplats måste således inkluderas i avsättningsområdet för tjäderbiotop. Vidare måste även nuvarande viktiga födosöksområden ingå i det område som inte påverkas negativt av varken vindkraft eller skogsbruk. Det är inte acceptabelt att påverka tjäderområdet med hänvisning till att man avsätter ett område som i framtiden kommer att kunna utgöra bra tjäderbiotop. Detta gäller i synnerhet spelplatsen.

BirdLife anser inte att de avsatta ytorna på tillsammans cirka åtta hektar är tillräckliga för att skydda spelplatsen och gynna tjäderns livsbetingelser så att artens bevarandestatus i området bibehålls. För tjäderspelplatser som bedöms vara av betydelse för lokal och regional tjäderpopulation är BirdLife:s generella hållning att de vid vindkraftsetablering ska omgärdas av en skyddszon på en kilometer. Dessa cirka 300 hektar stämmer väl överens med vad tjäderforskare bedömer som nödvändig yta för att bibehålla en större spelplats för en livskraftig tjäderpopulation. Inom denna yta krävs att 40–60 procent utgörs av tjädervänlig biotop.

I det aktuella området har tjädern redan tryckts tillbaka av det aktiva skogsbruket, och tidigare kända spelplatser har utplånats genom avverkning. Den aktuella spel-

platsen har således högst sannolikt attraherat tuppar som förlorat sin livsmiljö. I ljuset av detta bör värdet i att bevara den alltså bedömas vara särskilt högt. Såväl Mark- och miljööverdomstolen dom från den 21 december 2016 i mål nr M 1413-16 som Naturvårdsverket i återkommande yttranden och vägledning, poängterar att tjäderpopulationen i södra Sverige är betydligt svagare än i övriga delar av landet.

Fågelpopulationer i tillståndsärenden på lokal nivå måste bedömas även ur lokalt fågelperspektiv. Det är till exempel i det närmaste orimligt att en enskild vindkraftpark skulle påverka en nationell fågelpopulations bevarandestatus. Ska man göra en nationell bedömning måste man i så fall räkna på den kumulativa påverkan från landets samtliga vindkraftparker. Med tanke på spelplatsens storlek anser BirdLife att en betydande negativ påverkan på tjäders bevarandestatus, såväl lokalt som regionalt, från den planerade vindkraftparken definitivt inte kan uteslutas.

Lönhult Vind AB motsätter sig alla klagandenas yrkanden i sin helhet. Bolaget medger justering av villkor för fladdermöss i enlighet med Länsstyrelsen i Östergötlands förslag. Bolaget anför till stöd för sin talan i huvudsak följande.

Bemötande av överklagande från A,B,C

Frågan om bostäder är lokaliserade i vindskyddat läge har för miljökonsekvensbeskrivningen utretts av ÅF Infrastructure AB. Det företaget gör bedömningen att det inte föreligger någon påtaglig risk för ljudstörning på grund av vindskyddat läge. Deras rapport är baserad på att vindparken omfattar sex vindkraftverk. I och med MPD:s beslut att vindkraftverk nr 5 utgått så reduceras ljudstörningen vid bostäder-na på fastigheterna FA3 och FA4 ytterligare. Bolaget vill hävda att varken vindskyddat läge råder eller att någon nämnvärd ljudstörning kommer att påverka bostäderna baserat på de vindkraftverk som beslutats.

Som bemötande av anförd påverkan på tjäder och den tjäderspelplats som är lokaliserad i området hänvisar bolaget till miljökonsekvensbeskrivningen. Bolaget har anlitat expertkompetens med uppdrag att genomföra omfattande inventeringar och utredningar avseende riskbedömningar och kompensationsåtgärder för både fåglar

och fladdermöss. Miljökonsulten Calluna AB genomförde sina inventeringar och utredningar i den omfattning som man ansåg var nödvändig för att säkerställa att alla krav uppfylldes i miljökonsekvensbeskrivningen.

Utöver Calluna AB:s förslag till kompensationsåtgärder har även markägaren Sveaskog AB beslutat att som kompensationsåtgärd, inom ett område för slutavverkning, avsätta ett åtta hektar stort skogsområde med 85-årig tallskog till förmån för tjäderbeståndet i området. En samstämmig bedömning är att skogsbruket och skogsavverkning utgör en större risk för tjäder än vindkraftetablering, varför denna åtgärd är av största värde i sammanhanget.

I det miljötillstånd som beviljats för bolaget har vindkraftverk nr 5 utgått. Av vindkraftverken i vindparken, bedömde Calluna AB att detta vindkraftverk bidrog med mest påverkan. I och med att detta verk utgått har alltså vindparkens påverkan på tjäder redan avsevärt minskats. När hänvisning görs till en rekommenderad skyddszon på 1000 meter yrkar bolaget på att bedömningen av påverkan och risker ska baseras på förutsättningarna i det enskilda fallet.

I Syntesrapporten gör man bedömningen att skyddszoner för enbart spelplatser, och enbart i förhållande till vindkraft, knappast är något som gagnar tjädernas eller orrens bevarandestatus. Istället föreslår författarna ökat fokus på de här arternas livsmiljöer, där spelplatser ingår, även i vindkraftsammanhang. Med livsmiljöer menas i rapporten både spelplatser, miljöer där hönorna föder upp ungar, samt miljöer där vuxna skogshöns spenderar övriga delar av året. Sådana miljöer bör i och i anslutning till vindkraftparker i skogsmiljö skötas på ett sätt som gynnar skogshöns.

Det åligger de aktörer som inkommer med nya ansökningar för vindkraftetableringar, efter det att ansökan för bolagets vindpark inlämnats och beviljats, att i sina ansökningshandlingar och miljökonsekvensbeskrivningar redovisa kumulativ påverkan i vilka bolagets vindpark inkluderas. Bolaget har inte möjlighet att redovisa kumulativa effekter avseende påverkan av nya tillkommande projekt, och det åligger inte heller bolaget att i efterhand gå tillbaka för att komplettera sitt underlag.

Bemötande av överklagande från D

Bolaget håller med D att vindparken bidrar till en negativ påverkan avseende både landskapspåverkan, påverkan på växter och djur samt påverkan på människors livsmiljö. På grund av detta har omfattande utredningar genomförts och en miljökonsekvensbeskrivning tagits fram för att kunna bedöma omfattningen av denna påverkan och om den ligger inom rimliga gränser. Utifrån de utredningar som gjorts har man kunnat konstatera att vindparkens miljöpåverkan, baserat på de krav och normer som gäller, är acceptabel och godtagbar.

Vad gäller att vindkraftetableringen skulle inkräkta på rätten att bygga på egen mark hänvisar bolaget till bilagor till miljökonsekvensbeskrivningen vilka redovisar ljudpåverkan från tre varianter av vindkraftverk med källjuden 107,2, 106, och 104,5 dB (A). Som framgår av ljudkartorna är det enbart vid 107,2 dB (A) som ljudkurvan 40 dB (A) inkräktar något på fastigheten FA4 i sydvästra hörnet. Då beräkningar omfattar också vindkraftverk nr 5 som utgått medför detta ytterligare förbättrade förutsättningar. Bolaget ser därför inget hinder att nya bostäder skulle kunna byggas var som helst på i princip hela fastigheten, och har heller ingen anledning att motsätta sig en sådan byggnation. Det tidigare avslag som Aneby kommun meddelade angående förhandsbesked baserades på den tidigare layouten i vilken vindkraftverken hade en mera östlig placering, närmare gränsen till fastigheten FA4.

Som bemötande av att vindkraftverk nr 4 borde avslås på grund av närheten till tjäderspelplatsen som finns i projektområdet, och av att bostadshuset på fastigheten FA4 ligger i vindskyddat läge, hänvisar bolaget till det underlag som presenterats i bemötandet av A,B,C överklagande. Bolaget konstaterar att D inte har yttrat sig under samrådsprocessen.

Bemötande av överklagande från E

Som bemötande av att vindkraftverk nr 4 borde avslås på grund av närheten till tjäderspelplatsen som finns i projektområdet hänvisar bolaget till det underlag som

presenterats i bemötandet av A,B,C överklagande. Det har också framkommit att inom vindparkens påverkansområde är det framförallt skogsbruket som bidragit till tjädernas försämrade förutsättningar. Markägarens planerade avsättning av en åtta hektar stor tjäderbiotop är i linje med de rekommendationer som ges i Syntesrapporten.

Som bemötande av E's anförande om att miljökonsekvensbeskrivningen är bristfällig hänvisar bolaget till att expertkompetens anlåtats för att utarbetandet av materialet. Fågelinventeringar har genomförts från mitten av februari där, även spel-flyktsinventering av rovfågel har genomförts. Avseende örnförekomst i området har enbart en havsörn observerats vid ett tillfälle under hela inventeringsperioden. I rapporten görs bedömningen att den planerade etableringen av vindkraft inte kommer att påverka havsörnarna då det endast observerats en enstaka fågel. Ingen spel-flykt har observerats och ingen häckning har konstaterats inom det inventerade området. Inga flygkorridorer har heller observerats genom vindkraftområdet.

Fågelinventeringen kommenterar även sträckande fågel med att risken för kollision är liten eftersom de är termikflygare och passerar på hög höjd. Inga sträckrörelser av vare sig tranor, svan eller gäss observerades över det inventerade området. Beträffande flyttande fåglar och sträckande fåglar har man en relativt samstämmig uppfattning i den forskning som hitintills genomförts, nämligen att flyttande och sträckande fåglar undviker vindparker genom att flyga vid sidan av eller över parkerna.

Beträffande övriga fågelobservationer i området, som E redovisar en sammanställning av, är inte dessa presenterade som en rapport utförd av en opartisk aktör inom området. Beträffande inventeringar, utredningar och riskbedömningar avseende fågelfaunan i området hänvisar bolaget till det underlag som redovisas av Calluna AB som är en professionell och opartisk aktör inom området.

E anför att fastighetens tillgänglighet och vägservitutets giltighet är bristfälligt utredda, och att vägens nyttjanderätt borde garanteras i miljötillståndet med

yrkande på att ny vägsträckning ska anläggas. Som bemötande anför bolaget att klaganden innehar servitut med rätten att med sin tillfartsväg passera via en fastighet som Sveaskog Förvaltnings AB äger och som också berörs av vindparken. Bolaget bedömer att denna fråga inte berör miljötillståndet, utan avser ett avtal mellan E och Sveaskogs Förvaltning AB.

E anför att gränsvärdet för den aktuella bostaden har felaktigt satts till 40 dB (A) då bostaden är placerad i vindskyddat läge. Som bemötande anför bolaget att frågan om bostäder är lokaliserade i vindskyddat läge har utretts av ÅF Infrastructure AB. Det företaget gör bedömningen "att det inte föreligger någon påtaglig risk för ljudstörning på grund av vindskyddat läge" i enlighet med bilaga till miljökonsekvensbeskrivningen i bolagets ansökan. Vid bostaden på FA5 ligger redan den beräknade ljudnivån under 35 dB (A). I och med att vindkraftverk nr 5 utgår sänks ljudnivån ytterligare. Bolaget konstaterar avslutningsvis att varken E eller tidigare fastighetsägare har yttrat sig under samrådsprocessen.

Bemötande av överklagande från F

Utökat samråd har utannonserats i dagspressen och brevledes utskick har gjorts till boende inom två kilometers avstånd till vindparken. Alltså på avstånd till bostaden och inte till fastighetsgränsen. I sin roll som ordförande i Västra Lägerås fiskevårds-förening har ett brevledes utskick även delgivits F, som alltså inte saknat kunskap om vindkraftprojektet och samrådsprocessen. Företrädare för bolaget har i möte med miljökontoret på Ydre kommun den 28 september 2016 informerat om vindparken och dess miljöpåverkan i Ydre kommun. Besök i fält har också genomförts. Ydre kommun har yttrat sig och meddelat att man inget har att erinra mot vindparken. Yttrandet är undertecknat av både kommunalråd och miljö- och hälso-skyddsinspektör.

Bolaget anser inte att samrådsprocessen varit bristfällig för boende på östra sidan om sjön. Både ljud- och skuggberäkningarna inkluderar gårdarna Bubbarp, Tunarp och Sandhem. Visualisering är gjord från Väg 134 vid Tunarp. I samband med utställningen på biblioteket i Aneby har bolaget erbjudit boende i området som så

önskar platsspecifika redovisningar av miljöpåverkan genom visualiseringar, ljud- och skuggberäkningar från deras boendemiljöer. Inga sådana förfrågningar aktualiserades under samrådsprocessen från boende i Ydre kommun.

Som bemötande av att det i bolagets ansökan och i MPD:s beslut inte redovisas något om de ackumulativa effekterna från vindkraftsetableringar som tillkommit sedan bolagets ansökan inlämnades hänvisar bolaget till det underlag som presenterats i bemötandet av A,B,C överklagande. Angående bolagets vindparkprojekt redo-visas närliggande projekt i miljökonsekvensbeskrivningen. Då avståndet mellan bolagets vindpark och vindkraftprojektet Bruzaholm är cirka 10 kilometer upp-kommer ingen påtaglig kumulativ påverkan utöver en möjlig påverkan på land-skapsbilden från vissa avlägsna utsiktspunkter i landskapet.

Bolaget hänvisar till de utredningar som genomförts av Akustikkonsulten AB avseende lågfrekvent ljud, vilka redovisar att gällande gränsvärden innehålls. Bolaget hänvisar också till att F's bostad ligger på ett avstånd av drygt 2,8 kilometer från det närmaste vindkraftverket nr 4 i vindparken, varför bullerpåverkan inte borde vara ett aktuellt avseende hans boendemiljö. Bolaget konstaterar att F inte har yttrat sig under samrådsprocessen.

Bemötande av överklagande från BirdLife

Som bemötande av att vindkraftverk nr 4 ska placeras minst 1 000 meter från tjäderspelområdets kant hänvisar bolaget till det underlag som presenterats i bemötandet av A,B,C överklagande. Bolaget konstaterar att Birdlife inte har yttrat sig under samrådsprocessen.

I övrigt framhåller bolaget att det är viktigare att göra en helhetsbedömning som omfattar alla påverkansfaktorer i området än att enbart fixera sig vid ett skyddsavstånd på 1000 meter. Under våren 2018 har Sveaskog AB, i samråd med Skogsstyrelsen och Länsstyrelsen i Jönköpings län, påbörjat att utarbeta ett utvidgat och mera omfattande åtgärdsprogram för tjäderns bevarande i området. Åtgärdsprogrammet innebär huvudsakligen att en tjäderbiotop på åtta hektar avsätts, och att

skogsskötsel och framtida avverkning sker på ett sätt som är anpassat till och gynnar tjäderns livsbetingelser. Tjäderbiotopen sammanfaller i stort sätt med den spelplats som inventerades år 2015.

Angående bedömningen av tjäderns bevarandestatus i Jönköpings Län framgår det av både Länsstyrelsens eget yttrande såväl som av Syntesrapporten att kunskapsläget avseende tjäder är mycket högt i Jönköpings Län. Det har genomförts både avancerade och omfattande åtgärder för att både kartlägga, utreda och prognostisera tjäderns livsbetingelser, både länet i stort och i synnerhet lokalt. Bolaget anser därför att Länsstyrelsens bedömning "att länets tjäderpopulation och dess bevarandestatus inte kommer att påverkas negativt av att tillstånd lämnas till vindkraftsparken", bygger på välgrundad kunskap på området.

Bemötande av yttrande från Länsstyrelsen i Jönköpings län

Bolaget instämmer i Länsstyrelsen i Jönköpings läns yttrande vad gäller det positiva initiativet med Sveaskog AB:s årgårdsprogram med ett område avsatt som naturvärdeslokal till förmån för tjäder.

Bemötande av yttrande från Länsstyrelsen i Östergötland

Beträffande punkten fladdermöss ställer sig bolaget positivt till Länsstyrelsen i Östergötlands förslag till ändring av villkor 9 i miljötillståndet, vilket troligtvis inte innebär någon försämring avseende produktionsförutsättningarna.

Övrigt

Bolaget har lagt mycket arbete på att identifiera och utvärdera lämpliga placeringar i landskapet. Kartanalyser är det huvudsakliga verktyget för detta där avstånd till bebyggelse, höjdkurvor, infrastruktur och dylikt är avgörande för lämpliga placeringar. Utöver den plats som redan utretts vid den tidigare prövningen identifierades i en alternativ lokaliseringsprocess på liknande sätt den alternativa platsen i Eksjö kommun. Platsen ligger cirka fem kilometer söder om Lönhult-området. Produktionsförutsättningarna bedömdes som sannolikt bättre då markhöjden är cirka 20 meter högre. Enligt bolagets planering skulle en vindpark omfattande fem större

verk kunna etableras på platsen. Vid tidpunkten för lokaliseringsutredningen fanns ingen kommunal översiktplan framtagen för vindkraft, vilken kunde ge vägledning avseende markanvändning och motstående intressen. Eksjö kommuns vindbruksplan antogs först i juni 2017.

En viktig fördel med den alternativa lokaliseringen är den högre marknivån, vilken skulle ge en högre produktion och lönsamhet. De nackdelar som identifierats är närheten till bostäder, vilket innebär effektstrykning av några verk för att innehålla bullervärdet om 40 dB(A), behovet av nyanläggning av vägnät om 2-6-3,0 kilometer för transport och uppställningsplatser inom vindparken samt längre framdragning av nätanslutning. I den nya vindbruksplanen för Eksjö anges att ett minsta avstånd på en kilometer ska hållas mellan bostäder och vindkraftverk när det avser en vindkraftpark. Samtliga vindkraftverken i den alternativa placeringen ligger inom en kilometers avstånd till bostäder. Vindbruksplanen anger vidare att inga verk får byggas inom en buffertzonen på 2 kilometer runt utsiktsplatsen Skuruhatt. Vindkraftverk nr 4 och 5 ligger inom denna zon (på cirka 1,8 och 1,3 kilometers avstånd). Sammanfattningsvis innebär riktlinjerna i Eksjö kommuns vindbruksplan att vindparken enligt den alternativa lokaliseringen nu inte bedöms gå att realisera.

På grund av bullerpåverkan för närboende på fastighet FA3 togs förslag på alternativa utformningar för vindkraftverkens placering fram. Förändringarna i alternativa utformningen var ökat avstånd mellan verken och FA3 samt ett ökat avstånd mellan verken för att minska bulleremission. I en utvärdering av de alternativa placeringarna kan man konstatera att de avseende påverkan på omgivningen skulle innebära en minskad påverkan på närboende beträffande bullerpåverkan och visuell påverkan. Alternativet möttes av protester från boende på Hesterlid, 1,6 kilometer öster om den planerade verksplaceringen. Vindkraftverken flyttades även till en lägre höjd, vilket minskar miljövinningen med verket. Dessutom var ett vindkraftverk i den tidigare layouten placerat i direkt anslutning till den domine-rande tjäderspelplatsen i området, vilket skulle medföra negativ påverkan på tjäder. Avseende övrig omgivningspåverkan bedömer bolaget att placeringsalternativen är

likvärdiga med huvudlayouten för projektet. Vid en sammantagen bedömning bedömdes alternativet med den nu ansökta lokaliseringen vara den mest lämpliga.

Bolaget anför att området för vald plats för vindparken är utpekad i Aneby kommuns översiktsplan som lämpligt utredningsområde för vindkraft. Det är väldigt goda förutsättningar vad gäller vindförutsättningarna i området med de höga höjder som är där, vilket är viktigt för etableringen och lönsamheten. De goda förutsättningarna kan konstateras i en jämförelse med ett stort antal områden runtom i Sverige. Här finns också väldigt fördelaktiga förutsättningar vad gäller elanslutning, med en möjlighet att koppla upp sig till befintlig nätanslutningsstation och elnät inom området vilket är ganska unikt. Det finns dessutom många befintliga vägar att använda i området, vilket minskar markpåverkan då inte så mycket mark behöver tas i anspråk för nya vägar. Kommunen har också tillstyrkt etableringen. Inga företrädare för allmänna intressen har motsatt sig etableringen.

Bolaget gav Calluna AB i uppdrag att göra en förnyad bedömning, baserat på aktuella förutsättningar, av tjäderns bevarandestatus i området samt påverkan av vindparken och specifikt vad vindkraftverk nr 4 bidrar med i området. Sammanfattningsvis bedömer Calluna risken för påverkan på tjäderpopulationen utifrån placeringen av vindkraftverk nr 4 som finns närmast spelplatsen som låg i ett kortare perspektiv. Utifrån föreliggande skötselplan att det också mer troligt att förutsättningarna blir bättre än att de blir sämre i ett längre perspektiv. Vindkraftverk nr 4 medför enligt Calluna AB inte någon oacceptabel påverkan på den regionala och lokala bevarandestatusen av tjäder.

Bolaget erinrar dock om att det inte råder över Sveaskog AB:s markanvändning eller skogsskötsel, och skogsskötseln har ingen formell koppling till miljötillståndet. Bolaget framhåller också vad gäller tjäder och skogsmaskiner att villkor 8 i tillståndet reglerar att bygg- och anläggningsarbeten inte får genomföras under perioden 1 mars till 31 maj vid vindkraftverk nr 4. Bolaget har inga invändningar om mark- och miljödomstolen skulle finna det påkallat med ett vidare område än vid just vindkraftverk nr 4 som den här hänsynsperioden ska gälla i.

Bolaget gör angående fladdermöss en hänvisning görs till Vindvals rapport ”Nord-fladdermus och barbastell – Hänsyn vid etablering och drift av vindkraftverk”, Rapport 6827 från maj 2018 där det framgår att ”Barbastellen utsätts inte heller av något direkt hot från vindkraftverk. Den vistas sällan eller aldrig i höjd med rotorerna och omkommer sällan eller aldrig på grund av kollisioner med dessa” och ”Att använda skydds-zoner, inom vilka vindkraftverk inte får byggas, runt kända boplatser, vilket nu sker, är inte effektivt när det gäller att skydda barbasteller.” och att ”Vår slutsats är att vindkraften inte har någon nämnvärd direkt påverkan på barbastellen men däremot en indirekt sådan, eftersom gammal skog öppnas för skogsbruk i och med att nya tillfartsvägar byggs. Skogsbruket har avgörande betydelse för barbastellen i södra Sverige”.

Bolaget anför att avståndet till bostäder i det här området är ungefär en kilometer, vilket är ett gott avstånd som inte alltid uppnås på andra platser. Tillfartsvägen till de fyra vindkraftverken på fastigheten FA1 passerar inte heller förbi några bostäder. Vidare att området är förändrat genom ett aktivt skogsbruk, och starkt avverkat med kalhyggen. Bolaget håller inte med om att det är ett så orört område numera. Vindkraftetableringen har också bidragit till att bevarandet av tjä-der uppmärksammas, och att kompensationsåtgärder görs i skogsbruket. Det är många faktorer som ska sammanfalla för en vindkraftetablering. I det här fallet är det ett bra vindläge, ett lämpligt avstånd till bostäder, ett bra vägnät, en närmiljö bestående av ett intensivt brukat skogsområde och en möjlig elnätsanslutning. Vidare måste hänsyn tas till infrastrukturintressen, försvaret, luftfarten samt natur- och kulturvärden. Bolaget anser sig, med grund i de utredningar som gjorts, klara av allt detta.

Länsstyrelsen i Jönköpings län vidhåller MPD:s beslut inklusive godkännande av miljökonsekvensbeskrivningen, och avstyrker bifall till överklagandena. Länsstyrelsen har inte några invändningar mot Länsstyrelsen i Östergötland förslag till ändring av villkor 9 om fladdermöss. Länsstyrelsen i Jönköpings län anför med anledning av de inkomna överklagandena i huvudsak följande.

Tjäder

Tjädern är upptagen i EU:s fågeldirektivs bilaga 1 och tjädern är en viktig indikatorart för värdefulla skogsmiljöer. Tjädern är fridlyst enligt 4 § artskyddsförordningen, men jaktbar i Jönköpings län enligt jaktförordningen (1987:905). Tjädern bedöms som livskraftig i Sverige enligt ArtDatabanken 2015. Samma bedömning gjordes även vid de tre tidigare rödlistorna år 2000, 2005 och 2010. Länsstyrelsen koordinerar fågelinventeringar i länet. Aktuella inventeringar för tjäder i Jönköpings län är den uppföljning av spelplatser som sker under våren samt häckfågeltaxeringen. Inrapporterade tjäderobservationer i databasen Artportalen är också ett tillgängligt underlag. Länsstyrelsen har även gjort en satellitbaserad studie av lämpliga tjädermiljöer.

Genom länsstyrelsens miljöövervakning har kännedom erhållits om totalt cirka 120 stycken tjäderspelplatser i Jönköpings län. Av dessa 120 stycken spelplatser utgör 24 stycken stora spelplatser som är eller har varit aktiva under åren 2012-2017, och där antalet spelande tuppar uppgått till minst fem stycken. Det finns uppskattningsvis också ett stort antal spel som inte länsstyrelsen har kännedom om. Enligt data från Artportalen har det under år 2016 rapporterats in 270 stycken observationer av tjäder i länet. Att uppskatta populationsstorlek är svårt men det relativt stora antalet inrapporterade observationer indikerar att arten observeras relativt ofta. Sammantaget bedömer länsstyrelsen att tjäder är en tämligen vanligt förekommande fågelart i Jönköpings län.

Länsstyrelsen har genomfört en studie av lämpliga tjädermiljöer i Jönköpings län. Genom denna analys visade sig området kring Spinkhemmet år 1999 vara mycket lämpligt för tjäder. Därefter har avverkningar gjort att optimala tjädermiljöer minskat till analysen år 2011. Efter år 2011 har fler hyggen tagits upp och arealen lämpliga tjädermiljöer har minskat. Samtidigt utgör området fortfarande en lämplig biotop för tjädern vilket spelplatsen i norr visar på. Analysen har också visat att den totala andelen lämpliga biotoper för tjädern med högt så kallat Habitat Suitability

Index-värden hållit sig konstant, till och med ökat något, sett till hela Jönköpings län under perioden år 1985 till 2011.

Drygt 400 meter nord-nordost om vindkraftverk nr 4 finns ytterkanten till en känd tjäderspelplats med flera spelande tuppar. Utöver de uppgifter som presenterats sedan tidigare bör det även nämnas att personal från Länsstyrelsen i Jönköpings län inventerade den aktuella spelplatsen våren 2017. Vid inventeringstillfället noterades minst sex stycken tuppar. Länsstyrelsen anser att ett generellt skyddsavstånd på en kilometer mellan verk och spelplatser inte är motiverat i detta fall. Det är tillräckligt med de skyddsåtgärder under anläggningsperioden som MPD har föreskrivit enligt villkor 8 i tillståndsbeslutet. Vad gäller tjädernas bevarande i området anser länsstyrelsen att det i första hand är viktigt att upprätthålla lämpliga livsmiljöer.

Av Syntesrapporten framgår följande. Bedömningen görs idag att skyddszoner för enbart spelplatser, och enbart iförhållande till vindkraft, knappast är något som gynnar tjädernas eller orrens bevarandestatus. Istället föreslås ökat fokus på de här arternas livsmiljöer, där spelplatser ingår, även i vindkraftsammanhang. Med livsmiljöer menas då både spelplatser, miljöer där hönorna föder upp ungar, samt miljöer där vuxna skogshöns spenderar övriga delar av året. Sådana miljöer bör i och i anslutning till vindkraftparker i skogsmiljö skötas på ett sätt som gynnar skogshöns. Villkor om sådan skogsskötsel skulle kunna kopplas till tillståndsgivning på samma sätt som exempelvis skyddsavstånd kopplas till tillståndsgivande idag.

Länsstyrelsen i Jönköpings län ställer sig även positiv till bolagets kompensationsåtgärder och Sveaskog AB:s åtgärdsprogram med ett område som naturvärdeslokal, då avsättningen av uppvuxen tallskog bedöms kunna bidra till tjäders långsiktiga bevarande i området. Vad det gäller villkor för skogsbruksåtgärder anser inte länsstyrelsen att dessa ska hanteras inom beslut om vindkraftstillstånd. Hänsyn till tjäder vid skogsbruksåtgärder måste hanteras inom Skogsstyrelsens sektors- och tillsynsansvar, och då framför allt kopplat till hantering av avverkningsanmälningar.

Övriga fågelarter

Utöver tjäder finns vissa vindkraftskänsliga arterna nämnda i ärendet. Flera av dessa är knutna till sjön Västra Lägern. Avståndet mellan sjön och vindkraftverken överstiger dock en kilometer vilket Länsstyrelsen i Jönköpings län anser vara tillräckligt för arter som storlom och fiskgjuse. Flera övriga uppräknade arter, till exempel kungsörn och havsörn, kan inte länsstyrelsen bekräfta. Att dessa arter häckar inom vindkraftsområdet eller i dess närhet framgår vare sig i bolagets egna undersökningar eller som rapporterade fynd i Artportalen. Länsstyrelsen ser därför inte något behov av ytterligare skyddsåtgärder eller utredningar vad gäller örnar.

Fladdermöss

Inventering av fladdermusfaunan i området har genomförts enligt etablerad metod år 2014 och 2015. Det kan konstateras att antalet lokaler med visuella observationer eller inspelningar av barbastell är likartat i de båda inventeringarna. I Calluna AB:s rapport framgår att antalet inspelningar av barbastell under kolonitid är mycket få och på en nivå som är tämligen vanligt förekommande i Jönköpings län. Vid kolonier brukar antalet registreringar per natt uppgå till åtminstone ett tjugotal registreringar baserat på erfarenheter från fladdermusforskning och Länsstyrelsen i Jönköpings läns egna inventeringar. Sammantaget bedömer länsstyrelsen att befintligt inventeringsunderlag utgör tillräckligt beslutsunderlag för att bedöma behov av hänsyn till fladdermöss. I likhet med MPD bedömer länsstyrelsen att meddelade villkor medför att den ansökta verksamheten kan bedrivas utan oacceptabel påverkan på fladdermusfaunan i området.

Buller

Bolaget har i miljökonsekvensbeskrivningen låtit utreda frågan om vindskyddat läge vid två bostäder, FA4 samt FA10, med fastigheter drygt 1 100 meter öster om de planerade vindkraftverken. Länsstyrelsen har granskat utredningen och ser inget skäl att ifrågasätta bolagets konsults bedömning vad gäller vindskyddat läge. Enligt konsulten föreligger ingen påtaglig risk för ljudstörning till följd av vindskyddat läge. Av rapporten framgår även att risk för ljudstörning inte kan uteslutas. Länsstyrelsens uppfattning är att det inte finns några tydliga indikationer på vindskyddat läge och att det därför inte är felaktigt att tillämpa begräns-

ningsvärdet 40 dB (A) även vid nämnda bostäder. Synen på plats i målet bekräftade den uppfattningen. Bullerfrågan kommer att följas upp inom bolagets kontrollprogram.

Vad gäller lågfrekvent ljud anser Länsstyrelsen att det är tillräckligt att även detta följs upp inom kontrollprogrammet i enlighet med villkor 3 i tillståndsbeslutet. Länsstyrelsen uppfattning är att infraljud inte utgör en risk för störning vid de avstånd som föreligger mellan bostäder och vindkraftverk.

Länsstyrelsen i Östergötland delar MPD:s ställningstagande i fattat beslut inklusive godkännande av miljökonsekvensbeskrivningen och avstyrker bifall till överklagandena. Länsstyrelsen framför ett förslag på att villkor 9 i MPD:s beslut kan ändras så att vindkraftverken, under perioden 15 juli till 15 september, ska stängas av när medelvindhastigheten under 10 minuter understiger 6 m/s vid verkets nav. Kravet ska gälla nattetid, från solnedgång till soluppgång, och endast när temperaturen är högre än 14 °C. Länsstyrelsen anför med anledning av de inkomna överklagandena i huvudsak följande.

Buller

I takt med att de vindkraftverk som byggs blir allt större bedömer Länsstyrelsen i Östergötland att upplevelsen av störande ljud från vindkraftverk kan komma att förändras. Med anledning av detta kan nya rekommendationer behöva utvecklas kring vilka krav som är rimliga att ställa när det gäller ljudnivåer vid närbelägna fastigheter. Det underlag som redovisas i överklagandena utgör dock inte tillräckliga skäl att frångå den praxis gällande reglering av ljudnivåer vid bostadshus som får anses gälla idag.

Fågelinventeringar

I Syntesrapporten tonas vindkraftens inverkan på flyttande fåglar ned då de studier som sammanställts tyder på att flyttande fåglar i stor utsträckning väjer för vindkraftverken vilket medför att kollisionsrisken är begränsad. Mot bakgrund av detta bedömer Länsstyrelsen i Östergötland att skyddsåtgärder för flyttande fåglar främst

bör vara aktuella i de allra mest betydande flyttstråken. Sådana ledlinjer är som regel kända och kunskap om dessa kan inhämtas från lokala ornitologer. Undersökningar av flyttande fåglar är ett tidskrävande arbete som sträcker sig över flera år om resultatet av inventeringarna ska vara trovärdiga. I rapporten framförs även att ett sådant arbete knappast är rimligt som en förstudie utan lämpar sig bäst inom ett kontrollprogram. Länsstyrelsen bedömer att det därför inte är nödvändigt med en undersökning av flyttande fåglar.

Fladdermöss

Länsstyrelsen i Östergötland har tagit del av resultat från inventering av fladdermöss som redovisats i överklagandena. Resultaten bekräftar förekomst av flera så kallade högriskarter i området för den planerade vindkraftsanläggningen. Uppgifterna styrker behovet av den så kallade stoppreglering av vindkraftverken som föreskrivs genom villkor 9 i MPD:s beslut.

Sedan MPD fattade sitt beslut har nya uppgifter framkommit gällande under vilka omständigheter fladdermöss i störst utsträckning riskerar att kollidera med vindkraftverk. I Syntesrapporten sammanställs ny kunskap inom detta område. Länsstyrelsen i Östergötland anser mot bakgrund av de nya rön som framkommit att villkor 9 i MPD:s beslut kan ändras i enlighet med föreslagen formulering.

I inventeringsrapporten lyfts ett område med betad skog i närheten av sjön Västra Lägern fram som betydelsefullt för fladdermöss. Det kan konstateras att de yrkade turbinpositionerna är belägna väster om det aktuella skogsområdet och att tillståndet inte medger uppförande av vindkraftverk inom området. Mot bakgrund av detta samt om villkor föreskrivs i enlighet med vad som anges ovan bedömer Länsstyrelsen i Östergötland att den planerade verksamheten inte strider mot bestämmelserna i artskyddsförordningen när det gäller de planerade vindkraftverkens påverkan på fladdermöss.

DOMSKÄL*Sammanträde och syn*

Mark- och miljödomstolen har den 19 juni 2018 hållit sammanträde i målet, och i samband med detta även hållit syn plats i området för den ansökta verksamheten.

Tillämplig lagstiftning

Miljökonsekvensbeskrivningen ska bedömas enligt 6 kap. miljöbalken i dess lydelse före den 1 januari 2018.

Enligt 2 kap.1 § miljöbalken är det den som söker ett tillstånd som har att visa att miljöbalkens allmänna hänsynsregler är uppfyllda.

Av 2 kap. 6 § miljöbalken följer att den som avser bedriva en verksamhet är skyldig att välja en sådan plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med *minsta* intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

Av 2 kap. 3 § miljöbalken följer att den som avser att bedriva en verksamhet är skyldig att utföra skyddsåtgärder, begränsningar eller andra försiktighetsmått för att förebygga, hindra eller motverka risken för skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön.

Enligt 2 kap. 7 § miljöbalken gäller ovanstående krav i den uträkning det inte kan anses orimligt att uppfylla dem. Vid denna bedömning ska särskild hänsyn tas till nyttan av skyddsåtgärder och andra försiktighetsmått jämfört med kostnaderna för sådana åtgärder.

Av 2 kap. 9 § miljöbalken följer att om det finns risk för skada eller olägenhet av väsentlig betydelse trots att ovan nämnda regler är uppfyllda får verksamheten bedrivas endast om det finns särskilda skäl.

Enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) är det förbjudet att avsiktligt döda fåglar och fladdermöss eller att skada eller förstöra deras fortplantingsområden eller viloplatser. Bestämmelserna utgör en precisering av de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB)

Flera av de klagande har anfört att fågelinventeringen är bristfällig i fråga om sträckande fågel och om fågelförekomsten under vinterhalvåret. Andra anser att bullerutredningen inte är korrekt.

Mark- och miljödomstolen bedömer att MKB:n, innehåller tillräckliga uppgifter beträffande förväntade bullernivåer, effekter på fåglar och fladdermöss och alternativa platser för att kunna ligga till grund för prövning. Vid denna bedömning bör även beaktas sökandens bevisbörda enligt 2 kap. 1 § miljöbalken. Eventuella brister i samrådet har kunnat läkas under handläggningen i MPD. MPD har därför haft fog för sitt beslut att godkänna MKB:n. MPD:s beslut ska därför stå fast i denna del.

Tillåtlighet

MKB:n innehåller en redovisning av en alternativ plats belägen cirka fem kilometer söder om den sökta. Vid en jämförelse har denna plats något bättre vindförhållande, men avståndet till bostäder är kortare (mindre än en kilometer). Det innebär att några av verken måste effektstrypas för att innehålla 40 dB (A). Det krävs även nyanläggning av vägnät om 2,6 – 3 kilometer för transport om uppställningsplatser samt längre framdragning av nätanslutning. Bolaget har dock inte uppgivit vilka merkostnader detta skulle innebära.

Vid en lokaliseringsprövning enligt 2 kap. 6 och 7 §§ miljöbalken ska bedömas om det, för den aktuella vindkraftsparken, skulle gå att finna en från miljöskyddssynpunkt bättre plats utan orimliga merkostnader. Prövningen är alltså inte begränsad till det alternativ som redovisats i MKB:n. Vilka merkostnader som ska accepteras beror på arten och styrkan hos de miljöstörningar som den valda platsen kan medföra. Nyttan av vindkraft som energikälla får inte vägas in i bedömningen.

I MKB:s redovisas resultatet av den inventering av fladdermöss som genomfördes sommaren 2014. Inventeringen visar på en hög artrikedom. Tio arter påträffades. Flera av dessa bedöms ha hög risk att kollidera med vindkraftverk. Förbudet i 4 § första stycket punkt 1 artskyddsförordningen mot avsiktligt dödande av djur har – såvitt gäller fladdermöss - sin grund i det s.k. art- och habitatdirektivet. När syftet uppenbart är ett annat än att döda eller störa djurarter utlöses förbudet först när åtgärden riskerar att påverka artens bevarandestatus i området (MÖD:s dom i mål nr M 11317-14 från den 25 januari 2016).

I inventeringen (bilaga M till ansökan) görs en bedömning för sju av arterna av den påverkan som en vindkraftetablering kan ha på populationsnivå. Det är dock i flera fall oklart vilken population som avses. För två av arterna, stor fladdermus och barbastell, anges dock att arten kommer att påverkas negativt på populationsnivå oavsett hur denna avgränsas. Bolaget har nu, med hänvisning till Naturvårdsverkets rapport 6827, anfört att barbastell sällan kolliderar med vindkraftverk.

Mark- och miljödomstolen bedömer med hänsyn till den dokumenterat rika förekomsten av fladdermöss i området och kunskapen om att åtminstone stor fladdermus riskerar att skadas på populationsnivå, att ett uppförande av den planerade vindkraftsparken skulle innebära en risk för överträdelse av förbudet i artskyddsförordningen, även med beaktande av möjligheten för verksamhetsutövaren att vidta försiktighetsmått. Bolaget har inte visat annat än att det bör vara möjligt att utan orimliga merkostnader hitta en mindre störningskänslig plats för den sökta vindkraftsparken. Den ansökta platsen på fastigheterna FA1 och FA2 uppfyller därmed inte lokaliseringskravet i 2 kap. 6 § miljöbalken. MPD:s beslut ska därför ändras och ansökan avslås.

Vid denna utgång finns det inte skäl att närmare pröva den planerade vindkraftsparkens påverkan på fåglar, buller eller landskapsbild m.m.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)

Överklagande senast den 16 oktober 2018.

Marie Gerrevall

Bertil Varenius

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Marie Gerrevall, ordförande, och tekniska rådet Bertil Varenius samt de särskilda ledamöterna Jan Hällgren och Eva Mill. Föredragande har varit notarien Fredrik Hansson.